

Speech al Academicianului Gheorghe Duca la conferința din Iași, consacrata centenarului unirii, 1 martie 2017

Integrarea în Spațiul European de Cercetare prin România

Onorată asistență,

Cu profundă emoție trăim momentul istoric a lunii martie, de comemorare a centenarului Unirii Basarabiei cu România. Prin evenimentul de astăzi aducem omagiul nostru unității de neam și relațiilor de bună înțelegere dintre românii din Moldova, Transilvania, Valahia istorică, Bucovina, Banatul, succedați de cei care sunt stabiliți istoricește pe malurile Dunării sau a Prutului.

Acum 100 de ani, în ziua istorică de 27 martie 1918, organul suprem legislativ reprezentativ și electiv al Basarabiei, Sfatul Țării, constituit prin delegarea reprezentanților partidelor politice, a păturilor sociale, a etniilor conlocuitoare etc., a decis: „în numele poporului Basarabiei”, că „Republica Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, în baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mamă-sa România”.

În așa mod, (citat din Gh. V. Andronachi, Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii, 1933): “după un veac și mai bine de iobăgie sufletească și politică a românilor dintre Prut și Nistru, la 27 martie 1918, printr-un act spontan și plin de o netăgăduită conștiință românească, prin voința unanimă a norodului basarabean și prin votul reprezentanților săi legali din Sfatul Țării, Moldova dintre Prut și Nistru a revenit la sânul Patriei daco-romane, de la care mai înainte fusese silnic dezlipită”.

Chiar dacă nu a figurat pe agenda priorităților factorilor de decizie politică de la București și chiar dacă Republica Democratică Moldovenească independentă din ianuarie 1918 era „o țărișoară mică”, dar se bucura, în schimb, „de toate libertățile și de toate dobânzile revoluțiunii: de votul universal, de posibilitatea de a face legea agrară, de descentralizarea administrativă pe baza votului universal, de toate drepturile minorităților garantate și multe altele, pe când în Vechiul Regat de pe atunci toate acestea încă nu erau” (Ion Inculeț), Basarabia a fost cea dintâi provincie care s-a eliberat de sub dominația străină și s-a unit, la 27 martie 1918, cu România.

Câteva luni mai târziu 28 noiembrie, Congresul General al Bucovinei a votat unirea necondiționată a Bucovinei cu România, iar la 1 decembrie 1918, Marea Adunare de la Alba Iulia a votat unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, constituindu-se astfel statul național unitar român. Rezultat logic al evoluției sociale,

economice, politice și culturale, statul național unitar român de la finele anului 1918 a cuprins între hotarele sale toate provinciile istorice românești

Redând atmosfera înălțătoare a acelor zile de primăvară a anului 1918, omul politic și de cultură basarabeană, născut în s.Talmaz, județul Cahul, Vicepreședinte al AR, acad. Ștefan Ciobanu menționa că unirea era dorită, că ea „plutea în aer”: era momentul culminant al eforturilor poporului basarabean pentru a-și dobândi libertatea națională, era ultimul act revoluționar pe care trebuia să-l facă pentru a-și determina soarta.

Constantin Stere, la rândul său, în luarea de cuvânt în acea memorabilă ședință a Sfatului Țării, avea să menționeze că însăși istoria revendica unirea nu numai a Basarabiei, ci a tuturor pământurilor românești cu țara multpătimită. C. Stere a subliniat imposibilitatea statului român de a renunța la drepturile sale istorice asupra teritoriului dintre Prut și Nistru și la idealurile unității naționale. Or, o renunțare, inimaginabilă, la aceste drepturi, concluziona C. Stere, ar fi avut ca urmare sfârșirea Basarabiei în bucăți de către vecini și reactualizarea grozăviilor trecutului apropiat. Distinsul luptător arăta că reprezentanții etniilor conlocuitoare nu aveau dreptul moral de a se opune tendinței românilor basarabeni de revenire la spațiul firesc al existenței lor, lansând și un mișcător apel către toți deputații să-și asume cu fermitate responsabilitatea pentru triumful dreptății naționale și sociale.

Pledând în susținerea unui astfel punct de vedere și exprimând opinia Comitetului național al polonezilor din Basarabia, deputatul Felix Dudkevici s-a pronunțat, în acea ședință istorică a Sfatului Țării, pentru unirea Basarabiei cu România „așa cum o cer moldovenii – stăpânii de baștină a acestei țări”. „M-am urcat la această tribună – menționa F. Dudkevici în luarea sa de cuvânt – numai ca să arăt bucuria noastră, a polonezilor, pentru actul istoric ce-l săvârșiți și prin care realizați dreptul popoarelor de a-și hotărî soarta, realipindu-vă la sânul maicii de la care ați fost ruși cu sila, acum mai bine de o sută de ani”.

Votată la 27 martie/ 9 aprilie 1918, Declarația Sfatului Țării de unire a Basarabiei cu România a încheiat procesul de eliberare națională a românilor basarabeni și a pus începutul acțiunii de reintegrare a lor în cadrul statului național român și, respectiv, în spațiul european de cultură, cercetare și civilizație, cu veritabile valori democratice.

Comunitatea științifică de astăzi, aidoma intelectualității de atunci, este prima care a trasat itinerarul și a găsit prietenii, consângenii, alături de care să reușească. Avem în vedere sprijinul continuu și armonioasele relații de colaborare pe care le-am stabilit cu partenerii noștri de breaslă, cercetătorii din instituțiile și organizațiile de cercetare din România. Am învățat de la vecinii-frați, am încercat să preluăm bunele practici și exemple, am urmat sfatul de a nu repeta ocoliturile și am beneficiat de deschiderea și mărinimia colegilor noștri români, oriunde s-ar fi aflat ei.

Cu această ocazie reamintim și aducem mulțumiri pentru găzduirea reprezentantului nostru oficial la Bruxelles în incinta Oficiului Român pentru Știință și Tehnologii unde lucrăm cot la cot deja timp de 5 ani.

Simbolic, colaborare internațională dintre Academia de Științe a Moldovei și diferite organizații și fonduri din sfera cercetare-inovare din Romania poate fi divizată în următoarele categorii:

1. Cooperare bilaterală (Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică din România, ROST)

2. Valorificarea statutului de țara asociată la Programele Cadru ale UE (PC7 și Orizont 2020)

3. Participarea în alte Programe Internaționale:

Primul concurs de proiecte de cercetare moldo-române a fost anunțat pe data de 7 noiembrie 2009, în conformitate cu prevederile Programului de colaborare bilaterala în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării între Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică din România și Academia de Științe a Moldovei, semnat la 23 octombrie 2008.

În cadrul concursului proiectelor bilaterale de cercetare 2009-2011 dintre Academia de Științe a Moldovei și Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică din România au fost înaintate 47 proiecte. În rezultatul evaluării și expertizării proiectelor au fost finanțate 24 proiecte pe o perioadă de 2,5 ani. Pe parcursul derulării proiectelor de cercetare au fost antrenați 189 de savanți din 17 institute din Republica Moldova, dintre care 64 cu vârsta de până la 35 ani. Din 22 instituții de cercetare din România în proiectele de cercetare au participat 211 cercetători.

De atunci, în total au fost susținute 70 proiecte comune AȘM-ANCSI în perioada 2009-2017. În baza evaluării implementării proiectelor bilaterale au fost obținute următoarele rezultate:

- au fost organizate 200 prezentari la conferințe naționale și internaționale;
- au fost publicate și elaborate spre editare 380 de publicații, dintre care 96 de publicații în reviste la nivel internațional, 132 în reviste la nivel național;
- în 35 proiecte a fost menționat efectul pozitiv de instruire a tinerilor cercetători;
- au fost obținute 4 brevete de invenție și depuse încă 2 cereri de obținere a brevetului;
- în 26 proiecte a fost menționat accesul la metode noi de cercetare și în 18 proiecte s-a menționat accesul la informația inaccesibilă anterior;
- au fost elaborate și depuse peste 35 proiecte la PC7, Orizont 2020 și Programul Operațional comun.

Participarea în comun în proiecte multilaterale

Ținând cont de cerințele actuale ale integrării în spațiul european de cercetare, ne-am axat pe segmentul cooperării multilaterale, care este organizată prin participarea la Inițiativele de Programe Comune și instrumentele ERA-Nets și apeluri regionale, ce prevăd dezvoltarea și valorificarea relațiilor instituțiilor și organizațiilor naționale cu instituțiile și organismele europene, dar și cu instituțiile similare din statele membre ale UE în domeniul tehnico-științific. Actualmente realizăm cercetări în comun cu oamneii de știință din România în proiectele FP7 ERA.NET-RUS-PLUS, H2020 JPI WaterWorks-2014-2015 ERA-NET COFUND, BMBF Danube Regional Call ș.a.

2. Din 1 ianuarie 2012 Republica Moldova a devenit țară asociată la cel de-al Șaptelea Program Cadru pentru cercetare și dezvoltare tehnologică (2007-2013), (PC7). În acest

context integrarea plenară în Spațiul European de Cercetare a devenit prioritatea principală a comunității științifice din Republica Moldova și una din activitățile de bază ale Academiei de Științe a Moldovei. Grație activităților de informare și stimulare a participării în proiecte, întreprinse de AȘM pentru valorificarea statutului de țara asociată la PC7, în perioada 2012-2014 s-a constatat un trend pozitiv de participare la programele europene.

Prin participarea activă a comunității științifice în programele PC7, contribuția financiară achitată de către AȘM la bugetul Uniunii Europene în conformitate cu Memorandumul de Înțelegere a fost recuperată de trei ori. Aproape în fiecare proiect sunt incluși parteneri din România.

Conform statisticii oficiale ale UE până în prezent cu participarea Republicii Moldova au fost depuse peste 340 propuneri de proiecte la apelurile deschise în cadrul Programului Orizont 2020, din care au fost susținute aproape 40 proiecte din care 22 în parteneriat cu participanți din Romania. Suma câștigată prin aceste proiecte acoperă practic taxa de participare la Programul Orizont 2020.

Un pas important pentru transpunerea în viață a prevederilor Memorandumului de Înțelegere a fost nominalizarea reprezentanților oficiali ai comunității științifice și a experților naționali din Republica Moldova în 18 Comitetele de Program ale Programului Cadru 7 al Uniunii Europene și 14 Comitetele de Program ale Programului ORIZONT 2020. Pentru organizarea și susținerea participării reprezentanților din RM în Comitetele de Program au fost luate în considerare sugestiile oferite de către partenerii Români din Oficiul ROST, ANCSI, UEFISCDI și Ministerului de Cercetare și Inovare din Romania. Experiența României în organizarea activităților PNC este foarte utilă pentru Republica Moldova.

Una din cele mai importante inițiative la nivel european care are drept scop promovarea mobilității cercetătorilor este „EURAXESS – Cercetători în mișcare”, inițiativa Comisiei Europene și a țărilor participante în cadrul programelor de cercetare din Uniunea Europeană.

Începând cu asocierea la Programele cadru ale UE, Republica Moldova a beneficiat de peste 20 traininguri, cursuri practice și schimb de experiență organizat de Academia de științe în comun cu organizațiile acreditate din Romania.

Pe parcursul anilor 2009-2016 s-a dezvoltat cooperarea în cadrul Programului transfrontalier comun RO-UA-MD și Bazinul Mării Negre (2007-2013). În cadrul acestor programe au fost susținute peste 10 proiecte cu participarea comună. Ca exemplu poate servi proiectul: „Cooperare interdisciplinară transfrontalieră pentru prevenirea dezastrelor naturale și reducerea poluării mediului în Euroregiunea Dunărea de Jos”, realizat în perioada anilor 2013-2015 de un colectiv de cercetători din Universitatea Dunărea de Jos din Galați, România, Institutul de Zoologie și Institutul de Geologie și Seismologie al Academiei de Științe a Moldovei, Republica Moldova și Centrul Științific al Ecologiei Mării, Odessa, Ucraina. Proiectul a vizat întărirea cooperării transfrontaliere în scopul elaborării soluțiilor pe termen lung pentru reducerea poluării, dezvoltarea durabilă și pregătirea pentru situații de urgență în Euroregiunea Dunărea de Jos.

Acestea sunt câteva dintre exemplele de colaborare și parcurs comun pe care îl realizează comunitățile științifice din R. Moldova și România. Și, credem, că suntem abia la început de experiență comună. Avem același obiectiv – de a redeveni parte a aceluiași spațiu european, fie și virtual, în care să ne simțim parte a unității și mândri de rădăcinile noastre comune.